

DOUĂ DESCOPERIRI MONETARE ANTICE INEDITE DIN JUDEȚUL SĂLAJ

EMANOIL PRIPON*

ABSTRACT: Among the monetary discoveries recently entered in the collections of the History and Art County Museum of Zalău, two coins drew attention, stray finds, unique discoveries for the geographical area of Sălaj county. First there is a Dacian tetradrachma of the type Aninoasa – Dobrești, more precisely, the Aninoasa type, discovered at Jac village, nearby ancient Porolissum, this certainly being the northernmost such discovery. The second coin brought in discussion is a siliqua minted by Constantius II in Antiochia, the first example of its type ever found on the territory of present day Sălaj county.

KEYWORDS: Dacian tetradrachma; Aninoasa – Dobrești; siliqua; ancient coinage.

REZUMAT: Printre descoperirile monetare intrate recent în patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, se remarcă două monede descoperite întâmplător, cu caracter de unicat pentru arealul geografic al județului Sălaj. Prima dintre ele este o tetradrahmă dacică de tip Aninoasa – Dobrești, mai exact de tipul Aninoasa, descoperită în satul Jac, în apropierea anticului Porolissum, fiind cu certitudine cea mai nordică descoperire de acest fel. Cea de-a doua monedă prezentată este o silicva emisă de Constantius II în Antiohia, primul nominal de acest tip descoperit pe actualul teritoriu al județului Sălaj.

CUVINTE-CHEIE: tetradrahmă dacică; Aninoasa – Dobrești; siliqua; moneda antică.

Relativ recent, în patrimoniul numismatic al Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău, județul Sălaj au intrat două monede antice cu caracter inedit pentru această zonă geografico-istorică.

Prima piesă în discuție este reprezentată de o tetradrahmă dacică de tip *Aninoasa – Dobrești* (Foto 1) cunoscută la K. Pink sub denumirea de *Entenschnabel*. Moneda a fost descoperită¹ la liziera pădurii Druia, la poalele Munților Meseș, în hotarul satului Jac (com. Creaca), la limita cu hotarul satului Moigrad (com. Mirșid) și Stâna (suburbie a Municipiului Zalău), în apropierea drumului care duce din spre Meseș la cătunul Viile Jacului.

Tetradrahmele de tip *Aninoasa – Dobrești* sunt considerate imitații târzii ale tetradrahmelor lui Filip al II-lea și au pe avers capul lui Zeus mult stilizat, în profil spre dreapta, iar pe revers se află călărețul cu calul la trap, orientat tot spre dreapta².

Ca descriere generală, acest tip monetar prezintă pe avers, așa cum s-a spus, capul mult stilizat al lui Zeus. Cununa de lauri este redată printr-un șir de trei, uneori patru ovale dispuse în poziție oblică. Deasupra cununii se află două șiruri paralele de globule mici și un grup de linii scurte verticale, care înlocuiesc părul. Din detaliile feței se mai distinge doar linia nasului, ochiul și uneori o dungă prelungă în dreptul urechii. Pe revers se află călărețul cu calul la trap, spre dreapta. Călărețul este reprezentat cu

* Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; e-mail: emanoilpripon@yahoo.com.

¹ Moneda a fost descoperită cu ajutorul detectorului de metale de către d-l Prodan Adrian, domiciliat în Municipiul Zalău. Piesa a fost predată Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniu Național Sălaj, după care a ajuns în patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău.

² Preda 1973, p. 274.

partea de sus a corpului în formă triunghiulară, capul dintr-o combinație de linii prin care se încearcă să se reprezinte nasul, bărbia și părul, iar picioarele lungi prin linii paralele. Calul are corpul ca un oval alungit, pieptul arcuit, gâtul lung și capul mult micșorat, prevăzut cu o prelungire ca un cioc de pasăre de baltă. Coama calului este redată printr-un șir de perle. Picioarele sunt reprezentate prin linii subțiri și copite triunghiulare. Linia pământului este redată cu o globulă situată la jumătatea distanței dintre picioarele calului³.

Descoperirea noastră se încadrează de fapt în prima grupă a acestui tip monetar, mai exact *Aninoasa*. Tipul acesta de piesă se remarcă printr-o calitate mai bună a execuției, o pastilă monetară mai groasă și o greutate destul de ridicată, în comparație cu grupa *Dobrești*, a cărei reprezentare este mai schematizată, modulul ceva mai subțire, iar greutatea evident mai mică⁴.

Așa cum se știe, aria de răspândire a tetradrahmelor de tip *Aninoasa – Dobrești*, se află cu precădere în Oltenia (pe Valea Jiului și Valea Oltului), câteva descoperiri fiind semnalate și spre vest, în sudul Dunării și Dacia intracarpatică⁵.

O descoperire numismatică similară, adică o tetradrahmă de tip *Aninoasa-Dobrești*, a fost făcută la Zalău, în punctul Valea Miții, în urmă cu mai bine de șase decenii (Foto 3). Intrată în patrimoniul MJIAZ în anul 1954 ca parte integrantă a unei colecții numismatice particulare (Colecția profesorului Szekely Adalbert), moneda se înscrie în tipul descris de Pink, pag. 71, pl. XII/244⁶. La vremea respectivă, posesorul piesei a indicat ca loc de descoperire orașul Zalău, mai exact cătunul Valea Miții, situat la ieșirea nordică din oraș, fără a da alte detalii privind descoperirea. Informația a fost preluată ca atare și perpetuată până în zilele noastre.

Prin descoperirea tetradrahmei din hotarul satului Jac, suntem puși în fața înregistrării *certe* a celui mai nordic punct din România unde avem descoperită o tetradrahmă de tip *Aninoasa-Dobrești*, știut fiind faptul că aria de răspândire a acestui tip monetar a fost Oltenia. Spunem descoperire *certă*, deoarece, cu toate că în literatura numismatică apare nominalizată o descoperire mai veche a acestui tip monetar (cea de la Zalău, *Valea Miții*), astăzi avem motive serioase de îndoială, privind veridicitatea locului de descoperire indicat de colecționar.

Odată cu intrarea acestei noi descoperiri numismatice în patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău, numărul tetradrahmelor dacice descoperite pe teritoriul județului Sălaj a ajuns la 13 piese⁷.

Cea de-a doua monedă adusă în discuție este o *siliqua* emisă de Constantius II între anii 350 – 355 p. Chr., în Antiohia⁸.

Privită din perspectiva nominalului sau a tipului monetar și implicit a materialului de constituție (argint), această descoperire⁹ datată în secolul al IV-lea p. Chr., are deocamdată, caracter de unicat atât pe teritoriul județului Sălaj cât și printre descoperirile numismatice din aceeași perioadă, înregistrate în arealul nord-vestic al României, unde au fost semnalate doar descoperiri monetare din aur și bronz¹⁰.

Monedele din metal prețios emise pe parcursul secolului IV p. Chr., descoperite în nord-vestul României sunt considerate *stipendia* și *donativa* acordate goșilor¹¹.

³ Preda 1973, p. 274.

⁴ Preda 1973, p. 278.

⁵ Preda 1973, p. 284, fig. 19.

⁶ Chirilă *et alii* 1965, p. 646, fig. 4; p. 647; Lucăcel 1968, p. 5; p. 21, pl. I/3.

⁷ Pop 2008, p. 20–25.

⁸ RIC VIII/108, p. 516.

⁹ Moneda provine din imediata vecinătate a unui vechi drum de culme ce leagă localitatea Ban de localitatea Valcăul de Jos. Piesa a fost descoperită cu ajutorul detectorului de metale de către d-l Gliguță Mihai din satul Ban, nr. 280, com. Bănișor, județul Sălaj și donată Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău.

¹⁰ Sășianu 1980, p. 42, p. 80.

¹¹ Sășianu 1980, p. 47, p. 84.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR

1. Tetradrahmă dacică, tip Aninoasa –Dobrești

Material: argint

Diametrul: 23,1 × 22,5 mm; Greutatea: 13,89 gr.; Axa: 4.

Datare: a doua jumătate a secolului II a. Chr. – începutul secolului I a. Chr.

Descriere avers:

Capul lui Zeus stilizat, în profil spre dreapta. Cununa este redată prin două șiruri paralele de 10, respectiv 12 globule; părul de deasupra frunții, o linie curbă dublă, apoi spre spate două ovale și două linii curbe, una simplă, alta dublă; bărbia lipsește, barba fiind redată prin două bucle; nasul, o linie lungă cu capătul de jos triunghiular, ochiul o globulă într-un cerc; deasupra, liniile părului care coboară radiat pe o altă linie orizontală.

Descriere revers:

Călăreț cu calul la trap spre dreapta. Călărețul are capul triunghiular, piciorul scos în evidență, în special pulpa piciorului, iar capul cu două plete pe spate; o linie scurtă la frunte și gura cu bărbia, o linie dublă prelungă, ca un bot de câine. Calul mult stilizat, cu gâtul lung și arcuit, cu botul în forma unui cioc de pasăre (rață); picioarele din linii subțiri și cu copitele triunghiulare, unite printr-o linie cu punct la mijloc.

Determinator: Preda LVI, 7.

Stare de conservare: bună.

Număr de inventar: c.c. 85/2017.

2. Silicva

Emitent: Constantivs II

Material: argint

Diametrul: 18,3 mm; Greutatea păstrată: 2,78 gr.; Axa: 6.

Datare: 350–354.

Monetărie: Antiohia

Avers: D N CONSTAN – TIVS P F AVG

Cap diademat perlat întors spre dreapta, bust drapat, cuirasat.

Revers: fără legendă; în interiorul coroanei VOTIS/XXX/MVLTIS/XXXX, în exergă ANT.

Determinator: RIC VIII/108.

Stare de conservare: ciobită, fisurată.

Număr de inventar: c.c. 757/2015.

BIBLIOGRAFIE

Chirilă et alii 1965	E. Chirilă, N. Chidioșan, V. Lucăcel, Z. Milea, I. Ordentlich, <i>Descoperiri monetare antice în Transilvania</i> , în: <i>ActaMN</i> , p. 645–647.
Lucăcel 1968	V. Lucăcel, <i>Muzeul Zalău. Catalogul colecției de monete antice</i> , Zalău, 1968.
Pop 2008	H. Pop, <i>Argintul dacic sălăjean</i> , Cluj-Napoca, 2008.
Preda 1973	C. Preda, <i>Monedele geto-dacilor</i> , București, 1973.
RIC	C. V. H. Sutherland, R. A. G. Carson, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , London, 1981.
Sășianu 1980	Al. Sășianu, <i>Moneda antică în vestul și nord-vestul României/Ancient coinage in western and north-western Romania</i> , Oradea, 1980.

Fig. 1. Tetrardrahmă dacică de tipul *Aninoasa-Dobrești* (foto N. Gozman, MJIAZ).

Fig. 2. *Siliqua*, Constantius II (foto N. Gozman, MJIAZ).

Fig. 3. Tetrardrahmă de tip *Aninoasa-Dobrești* (inițial într-o colecție particulară), descoperită la Zalău (?) (foto N. Gozman, MJIAZ).